

TRES URNES DE LA NECRÒPOLIS IBÈRICA DE LA VIA FÈRRIA VALÈNCIA-TARRAGONA, PROP D'ALCOSSEBRE (ALCALA DE XIVERT, CASTELLÓ)

FRANCESC GUSI
ARTUR OLIVER

INTRODUCCIÓ

Aquest treball no preten res més que donar a conèixer, un lot de tres urnes d'incineració, dipositades als magatzems del Servei d'Investigacions Arqueològiques Municipals de València, provinents de la necròpolis ibèrica mal anomenada d'El Tossalet d'Alcossebre (comarca del Baix Maestrat), i que constitueixen una xicoteta part d'una important troballa apareguda al segle passat, —els quals materials van desaparèixer en la seva major part, a excepció del que presentem aquí—, conservats en els fons del SIAM de València, i que mercès a l'amabilitat del nostre bon amic i col·lega, En Albert Ribera, cap del esementat servei, hem pogut estudiar amb tota cura, ja que ens ha donat tot tipus de facilitats per a fer-ho.

SITUACIÓ GEOGRÀFICA DEL JACIMENT

Els diversos autors que han descrit en la bibliografia arqueològica, la troballa de la necròpolis del Tossalet, l'han emplaçat a la partida del mateix nom, entre els punts kilomètrics 108-109 de la via fèrria València-Tarragona, a la línia divisòria dels termes municipals d'Alcalà de Xivert i Torreblanca, molt prop del pla litoral d'Alcossebre. Nogensmenys junt a les tres urnes redescobertes entre els antics fons arqueològics del SIAM provinents de les antigues dependències municipals, es localitzà un vell croquis topogràfic, dibuixat a tinta xinesa, pel que sembla de l'època de la troballa, i on s'indica mitjançant una creu, el punt aproximat de la situació de la necròpolis, a pocs kilòmetres del que fa 109, molt prop de l'actual baixador d'Alcossebre, i gairebé al peu del turó on s'alça l'ermita de Sant Benet i Santa Llúcia (Lam. I).

Així, doncs, el jaciment es pot situar pròxim al barranc de l'Ametller o d'Estopet, a uns 1.500 metres al nord d'un assentament ibèric conegut com El Tossalet,

amb el qual sempre havia estat relacionat l'emplaçament (fig. 1). Com ja hem esmentat, en aquest croquis venen indicats els distints punts kilomètrics de la via fèrria, els quals naturalment no coincideixen amb els vigents actualment. No és precís recordar que el descobriment de les 19 urnes d'incineració, s'efectuà amb motiu de les obres d'estés de la via l'any 1864.

Davant aquestes noves dades de la situació de la necròpolis, que es troba a la partida de La Palaba i no del Tossalet, com sempre s'ha dit, lloc aquest on ja Zaragoza indicava l'aparició d'altres urnes, pensem que tal vegada es podria denominar d'ara endavant el jaciment com «necròpolis ibèrica del Baixador d'Alcossebre», donada la seva proximitat al desaparegut jaciment.

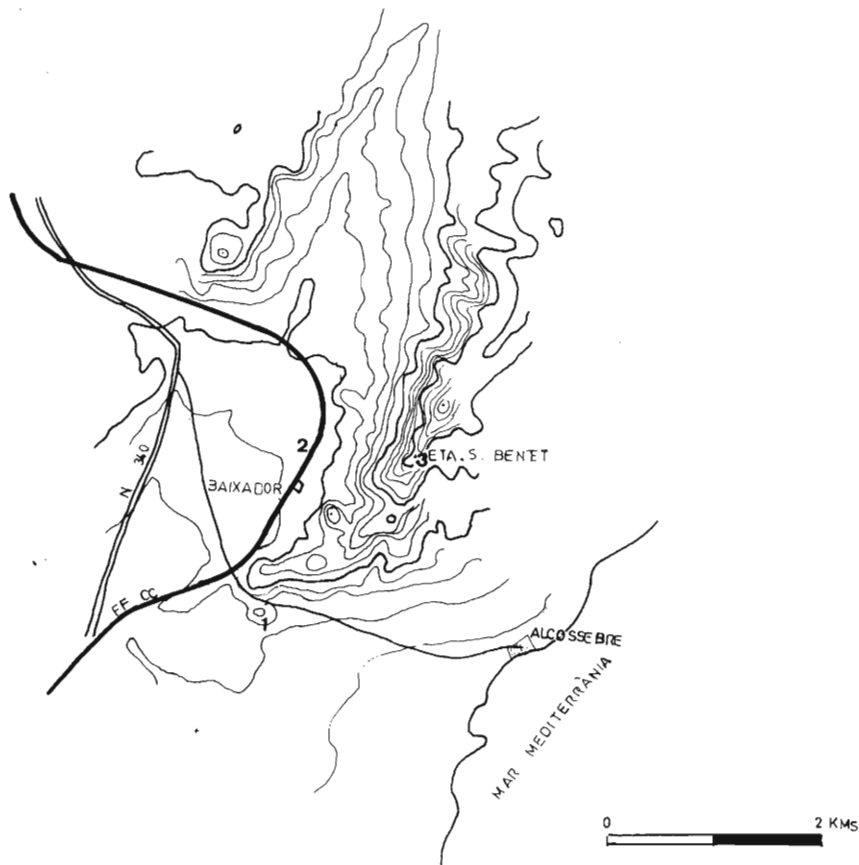

Fig. 1. Emplaçament de la troballa. 1: Assentament d'Els Tossalets. 2: Troballa de les urnes. 3: Ermita de Sant Benet.

HISTORIA DE LA TROBALLA I DELS ERRORS D'UBICACIÓ

El material arqueològic procedent del dit descobriment casual mai no va ser publicat en la seva totalitat, encara que ha estat repetidament mencionat en la bibliografia arqueològica, la qual cosa ha donat peu a freqüents errors de tot tipus,

donades les distintes versions que han estat escrites referents a aquesta troballa per part dels nombrosos autors que han tractat el tema i que van ser poc a poc tergiversats en mencionar-se les cites uns d'altres.

El primer d'ells que donà a conèixer el descobriment del lot d'urnes d'incineració fou J. Zaragoza¹, ja al cap d'uns anys, el 1877, qui menciona que el mes de gener de 1864, aparegueren 19 urnes, les quals foren replegades pel director de les obres del ferrocarril, En José Llano i transcriu una carta que escrigué al senyor Tramoyeres, contant-li la troballa, «...al descubrirse 19 urnas, que ocupaban el ancho que hoy tiene la vía, se hallaron colocadas dentro de un nicho formado por piedras toscas; los trabajadores con el afán de encontrar tesoros las rompieron casi todas, no he hallado más que huesos y cenizas humanas y los objetos de cobre que se han fotografiado. De las 19 urnas se mandaron tres intactas». L'aixovar funerari del dit conjunt segons Zaragoza «estaba compuesto de aros o brazaletes, fibulas y otros objetos de bronce o cobre, caracolillos y conchas marinas agujereadas, cuentas de vidrio y piedras de color parduzco con alguna labor, siendo espirales los brazaletes y uno de ellos idéntico a los procedentes de Bellevie en Saboya». Al SIAM es guarda part del material metàl·lic esmentat, però per diverses circumstàncies no hem pogut tenir-hi accés, malgrat l'interès personal del seu director, només a unes velles fotografies guardades al arxiu, que donen a conèixer aquí.

Cartailhac descriu mol et summàriament també part del dit aixovar de la següent manera: «...une pendeloque en forme d'oiseau... ..il y a aussi des fibules annulaires á ressort compliqué..., ...des braçalets, des anneaux, des spirales en bronze et des armes en fer sur lesquelles je manque de renseignements»². Posteriorment altres autors faran esment de les troballes, com és el cas de Mélida³, el Baró d'Alcahalí⁴, Almarche⁵, Sarthou Carreres⁶, qui per primera vegada aplica a la troballa el topònim d'«El Tossalet»: «...durante la construcción de la vía férrea de Valencia-Tarragona, se hallaron al hacer desmonte en El Tossalet...». Hem d'assenyalar que durant la construcció de la via no es va practicar cap desmunt al Tossalet, ja que aquest lloc queda allunyat d'aquella. Altre autor, Febrer Ibáñez, en mencionar la troballa, mescla les dades de Corral de Royo, que en el seu dia va donar Valcarcel a la seva obra, amb els del Tossalet, jaciment del qual retrotrau el descobriment al segle XVIII⁷. Així per la descripció que realitza es pot comprovar sense cap tipus de dubte, que es refereix al descobriment efectuat l'any 1864, ja que transcriu literalment les dades dels altres autors. Nogensmenys situa la troballa a la partida de La Palaba, a la qual en realitat van aparèixer, encara que la confusió de les dades aportades i la nova ubicació geogràfica donen la falsa sensació de la descripció d'un nou jaciment.

1. J. ZARAGOZA, *Conferencia sobre Alcalá de Chivert pronunciada el 2 de diciembre de 1876*, en Boletín de la Sociedad Geográfica de Madrid, t. II, núm. 1, Madrid gener de 1877, pàgs. 67-86.

2. E. CARTAILHAC, *Les âges préhistoriques de l'Espagne et du Portugal*, París 1886, pág. 296.

3. J.R. MELIDA, *Antigüedades anterromanas de la costa de Levante*, en Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos II, Madrid 1902, pàgs. 164-174.

4. BARON DE ALCAHALI, *Alcalá de Chivert, recuerdos históricos*, Valencia, 1906.

5. F. ALMARCHE, *La antigua civilización ibérica en el Reino de Valencia*, Valencia, 1918.

6. C. SARTHOU CARRERAS, *Geografía General del Reino de Valencia. Provincia de Castellón*, Barcelona s/a, pág. 841.

7. J.J. FEBRER IBÁÑEZ, *Peñíscola. Apuntes históricos*. Castellón 1924, pàgs. 67-68.

El 1910, Joulin en un treball seu replegà les dades de la necròpolis en qüestió, encara que a continuació anem a copiar literalment un paràgraf d'aquest article, puix una mala interpretació posterior va portar a la menció d'unes troballes que mai no van existir. L'arqueòleg francès va escriure: «*Une, nécropole importante d'incineration de l'âge du fer, a été découverte il y a longtemps déjà á Alcalá de Chisvert, dans une tranchée du chemin de fer d'Almansa a Tarragona, a 50 km. de Castellón*»⁸.

Fou Bosch Gimpera, en un treball seu escrit el 1924, en citar a Joulin, qui en descriure la troballa, va llegir incorrectament «carretera» on aquell va escriure «*chemin de fer*»⁹.

Posteriorment Esteve Galvez¹⁰ replega inadvertidament l'equivocació de Bosch Gimpera i el considera com un nou jaciment pròxim a la carretera de València-Tarragona, error comprensible si no es té en compte la font citada.

Per la seva part Fletcher fa esment de la troballa, citant la carta que publicà Zaragoza, indicant que part dels materials formats per les urnes i de l'aixovar metàl·lic, van passar a poder de la Societat Arqueològica Valenciana, de la qual era president En José Llano. En desaparèixer dita societat, els fons d'aquesta van anar a parar a poder de l'Ajuntament de València, conservant-se algunes peces al Museu de Paleontologia d'aquella ciutat, però segons Fletcher no era el cas dels materials «d'El Tossalet», sense que hom sapiguera ni la seva localització exacta ni la font d'informació¹¹, encara que nosaltres pensem que foren les urnes citades per Zaragoza les que s'han trobat al SIAM.

En Giner Sospedra pensa que la necròpolis es troba en un punt a 100 metres d'on es creuen la carretera local d'Alcossebre i la via fèrria, referència totalment errònia com hem comprovat¹². Gil-Mascarell en un treball seu fa esment del jaciment, prenent únicament com a referència a Fletcher i Esteve Galvez¹³. Un de nosaltres (A.O.) ha replegat la bibliografia sobre el tema, indicant les males interpretacions realitzades al llarg del temps respecte a aquest jaciment¹⁴.

Goberna, en un article referent a una aproximació a l'arqueologia valenciana, dóna compte del procés històric del descobriment. El resumim a continuació: En José Llano White, fou enginyer del ferrocarril i un entusiasta aficionat a l'arqueologia, car a la vegada fou president de la Societat Arqueològica Valenciana; aquest posseïa una interessant col·lecció particular que més tard passà en part a mans del seu administrador En Martí Esteve, qui la va cedir l'any 1951 a

8. L. JOULIN; *Les âges préhistoriques dans les sud de la France et dans la Peninsule Hispanique*, en *Revue Archaeologique*, t. XVI, Paris 1910-11, pág. 202.

9. P. BOSCH GIMPERA, *Els problemes arqueològics de la província de Castelló*, en *Butlletí de la Societat Castellonenca de Cultura*, t. V, Castelló 1924, pág. 107.

10. F. ESTEVE GALVEZ, *La necròpolis ibérica de El Bovalar*, en *Archivo de Prehistoria Levantina* XI, págs. 125-148. Valencia, 1969.

11. D. FLETCHER VALLS, *La necròpolis de La Solivella (Alcalá de Chivert)*, en *Treballs varis del SIP* 32. Valencia 1965, págs. 7-9.

12. V. GINER SOSPEDRA, *Noticias Arqueológicas de Alcalá de Chivert*, en *Archivo de Prehistoria Levantina* XII, págs. 241-272, Valencia 1969.

13. M. GIL MASCARELL, *Restos funerarios de las provincias de Castellón y Valencia*, en *Publicaciones del Laboratorio de Arqueología* 9. València 1973, pág. 33.

14. A. OLIVER FOIX, *Incineraciones entre el río Ebro y el Palancia. Nuevas aportaciones para el estudio de los enterramientos ibéricos*, en *Cuadernos de Prehistoria y Arqueología Castellonenses* 8, pág. 209, Castelló, 1981.

l'Ajuntament de València¹⁵. Així durant uns trenta anys aquestos materials van estar guardats i pràcticament inaccesibles fins que van ser localitzats de nou als actuals magatzems del SIAM.

El darrer autor, que fa esment d'aitals troballes va ser Rubio Gomis¹⁶, el qual al copiar a Esteve atribueix a Joulin la troballa de la carretera, que no va existir, tal i com hem dit abans.

DESCRIPCIÓ DELS MATERIALS

Urna 1. — Peça de perfil ovoide amb vora exvasada i llavi pla, del qual arranquen simètricament opostes dues anses bigeminades al terç superior del galbo; la base és de tipus plano-còncava. El vas està fabricat a torn i posseïx una decoració geomètrica pintada en roig fosc formada per bandes paral·leles. L'amplària d'aquestes és de 6/7 mm., excepte la banda inferior que alcança els 18 mm. A la part inferior de la boca i prolongant-se fins al mateix llavi, s'aprecia una franja pintada de 16 mm. d'amplària.

La superfície, rugosa, està recoberta per una abundosa concreció calcària, molt compacta i adherida a les parets.

A causa de la presència de diverses trencadures a la vora, es pot apreciar que la pasta és porosa, color grogenc en la seva ànima i gris clar als seus extrems, i que posseïx abundós desgrasant format per minúsculs elements plàstics de color negre. Dimensions: Dià. boca 160 mm.; dià. base 95 mm.; altura 275 mm. (fig. 2, làm. I).

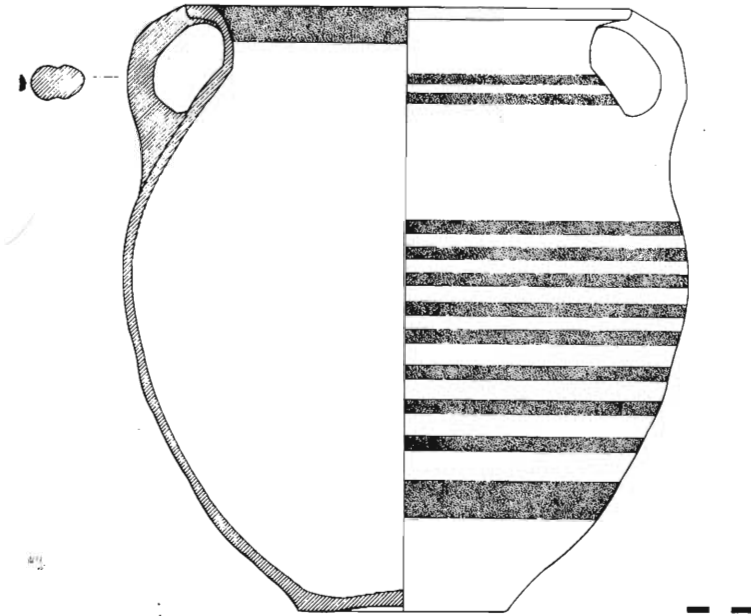

Fig. 2. Urna 1 de la necròpolis del Baixador d'Alcossebre. (Dibuix M. A. Diaz)

15. M.V. GOBERNA, *Los estudios de arqueología y prehistoria en el País Valenciano durante la segunda mitad del siglo XIX*, en Butlletí de l'Associació Arqueològica de Castelló, núm. 3, pág. 20, Castelló 1982-83.

16. F. RUBIO GOMIS, *La necròpolis ibèrica de la Albufereta de Alicante*, pág. 322. Valencia, 1986.

Urna 2.— Vas de perfil ovoide amb vora reentrant i llavi pla del qual arranquen dues anses perforades alçades. Posseix tapa amb dues anses d'orelleta perforada, una de les quals falta per trencament, i un pom vertical central fragmentat a la seva part superior. La base de la urna es plano-còncava. La pasta és de coloració terrosa rogenca, i posseïx abundant desgreixant, format per elements de tamany mitjà de color blanc.

La peça no presenta evidències d'haver estat decorada, encara que les parets posseïxen una abundosa concreció calcària. La peça ha estat reconstruïda mitjançant la simple adhesió de llurs fragments. Dimensions: Diàm. boca 120 mm.; Diàm. base 120 mm.; Altura sense tapadora 350 mm.; amb tapadora trencada 408 mm. (Fig. 3, Làm. II).

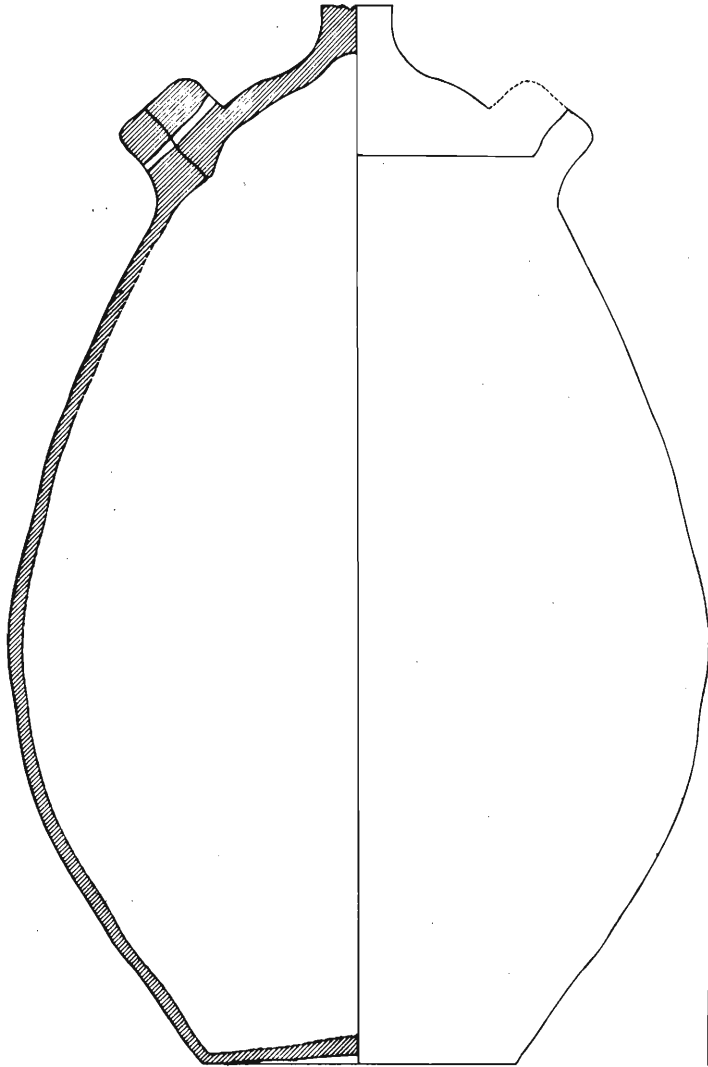

Fig. 3. Urna 2 de la necròpolis del Baixador d'Alcossebre. (Dibuix M. A. Diaz)

Urna 3.— Vas de perfil bitroncocònic amb la vora exvasada i llavi lleugerament caigut, fabricat a torn. No hem pogut sapiguer si portava decoració pintada, doncs es troba recoberta tota la superfície per una forta concreció calcinosa molt uniforme. La pasta es molt compacta i de color groguenc, amb desgreixant constituït per elements plàstics de color blanc i negre. Dimensions: Diàm. boca 135 mm.; Diàm. base 120 mm.; Altura 230 mm. (Fig. 4, Làm. IIb).

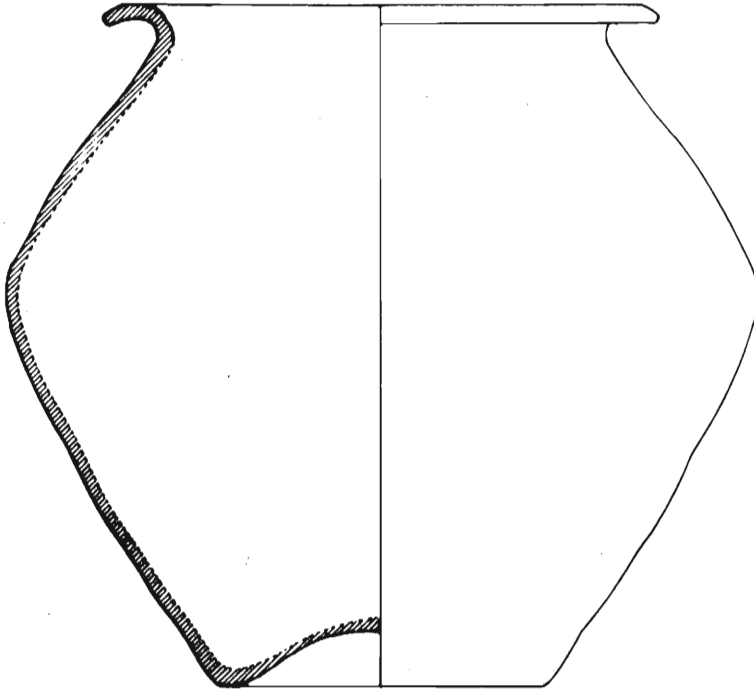

Fig. 4. Urna 3 de la necròpolis del Baixador d'Alcossebre. (Dibuix M. A. Diaz)

El dipòsit funerari o aixovar que acompanyava a les urnes dipositades al SIAM, el coneixem només per unes antigues fotografies arxivades al esmentat servei municipal, i que reproduïm en aquest treball (làms. IV a VII). El material reconegut es el següent:

- polseres de bronze de secció quadrada
- polseres de bronze de secció circular, ornamentades amb boles
- polsera de bronze multiple de secció quadrada
- collaret de bronze de secció rodona amb les puntes dels extrems plegades
- cadenetes de bronze amb la darrera anella acabada en bola
- puntes de ferro de llança
- fibula anular hispànica
- fibules de doble molla, una d'elles amb el pont de placa romboidal; l'altre amb el pont de secció circular
- placa de bronze amb reblós.
- figura d'ocell de bronze amb una anella a la part alta, i altres dues a sota de la peça

- peçes tubulars de bronze de funcionalitat desconeguda
- grans de pasta vidrenca de collaret
- diverses restes malacològics.

En els dibuixos originals del segle passat, apareguts en el SIAM, hi han dos prou interessants, un d'ells el N.1 presenta l'esquema de la disposició de les urnes al moment de la seva troballa, assenyalant l'ample del rebaix de la via, 6 m., i l'agrupament de les 19 urnes; els N. 2 i 3 donen una representació de la secció i planta d'una urna dins la seva corresponent arqueta de lloses de pedra que la protegia. La llegenda diu lo següent: «*En enero de 1864, al hacer un desmonte entre el kilómetro 108 y 109 debajo de la ermita de San Benito, en el ferrocarril de Tarragona, se encontraron a 2 palmos de profundidad 19 urnas conteniendo huesos hechos pedazos y anillos y otros objetos de cobre. N 1 plano del desmonte del ferrocarril. N 2 modo como estaban colocadas las urnas. N 3 plano de id.*» (Làm. IIIa).

Un altre dibuix dona a conèixer quatre urnes i les seves mides corresponents, amb una llegenda que diu: «*N.1.2.3. urnas encontradas en Alcocebre labrando un campo. N.4 urna encontrada en el desmonte de S. Benito, en el ferrocarril de Tarragona a Valencia*» (Làm. IIIb). Les urnes 1 i 3 poden correspondre a les peçes dibuixades per en Febrer Ibáñez en el seu llibre¹⁷ (Fig. 5) i que les atribueix com provinents de El Tossalet. L'urna N 1 pot correspondre molt bé al tipus anomenat «*Cruz del Negro*», que també té paral·lels en altres contrades de Castelló, com per exemple a Azuébar i Begís. L'urna N 3 potser correspondria a una forma ovoide amb coll marcat i vora exvasada, possiblement al tipus conegut com «*peril d'ànec*», encara que en aquest cas està trencat i per tant resta la nostra opinió insegura.

Per les rodalies d'Alcossebre en un paratge desconegut, segons Fletcher, també es van trobar dues urnes al fer un po¹⁸. Totes aquestes troballes corresponen al important contexte de les necròpolis aparegudes al llarg del segle passat i que ens mostra junt amb La Solivella, la importància del poblament ibèric en aquestes contrades de la serralada d'Irta, encara que els assentaments corresponents mai han sigut trobats.

PARAL·LELS I CRONOLOGIA

La Urna 1 presenta clarament, al nostre entendre, una tipologia fàcilment relacionable amb el món fenici, ja que és molt similar a diversos apareguts en numerosos assentaments mediterranis peninsulars amb materials importats fenicis a llurs nivells preibèrics o corresponent a l'Horitzó Ibèric Antic. La forma de la Urna 1 fou ràpidament adoptada per la Cultura Ibèrica i es va estendre àmpliament per la zona llevantina peninsular, així trobem aquest tipus a les necròpolis del Molar (Sant Fulgenci, Alacant), La Solivella (Alcalà Xivert, Castelló), L'Oriola (Amposta, Tarragona), La Granja Soley (Sta. Perpètua de la Mogoda, Barcelona),

17. J. FERRER IBAÑEZ, *Peñíscola...*, esmentat.

18. D. FLETCHER VALLS, *La necrópolis...*, esmentat pàg. 7.

i Empúries (L'Escala, Girona). També és comú en troballes d'assentaments, com ara els de Los Saladares IIB (Oriola, Alacant), Puig de la Nau (Benicarló, Castelló), Puig de la Misericòrdia (Vinaròs, Castelló), La Penya del Moro (Sant Just Desvern, Barcelona), i la Illa d'En Reixach (Ullestret, Girona). El jaciment més pròxim geogràficament a la necròpolis del Baixador d'Alcossebre, és aquell que pertany al camp d'urnes de La Solivella, la cronologia del qual és molt pareguda, 2ª meitat del segle VI i principis del V, d'acord amb la datació de Pellicer¹⁹ i Cuadrado²⁰, davant de la cronologia curta que Fletcher proposava situada als voltants del 430/425²¹. Alguns anys més tard Padró en estudiar l'escarabeu trobat a l'aixovar del enterrament 6 de La Solivella, va creure poder-lo anys més tard Padró en estudiar l'escarabeu trobat a l'aixovar del enterrament 6 de La Solivella, va creure poder-lo datar dins el segle VI²², igual que Almagro Gorbea²³. També a la zona veïna del pla de Vinaròs-Benicarló, es troba el prototipus fenici d'aquesta urna al poblat del Puig de la Nau; a l'àrea meridional de la Plana de Castelló, a la desembocadura del riu Millars, l'assentament de Vinarragell (Borriana) també ha proporcionat tipus paral·lelizables. La fase 118 del jaciment alacantí de Los Saladares que es pot emmarcar clarament dins l'anomenat Horitzó Ibèric Antic, datat el 575-550, igualment proporcionà materials semblants²⁴. Per altra part, les pastes de les urnes recuperades a la necròpolis de La Granja Soley, la datació dels quals es centra en un moment anterior a la meitat del segle VI, són molt semblants a la urna 1²⁵. Finalment els materials obtinguts en les seqüències estratigràfiques dels jaciments de La Penya del Moro i de La Illa d'En Reixach, ens situa aquesta forma dins el tercer quart del segle VI²⁶.

La Urna 2 del tipus orelletes perforades pot datarse també dins el segle VI, encara que la seva pervivència s'allarga fins a una cronologia més baixa, no gensmenys la forma ovoide allargada pot emmarcar-se al nostre país dins l'Horitzó Ibèric Antic. Alhora tant per la textura de la pasta i inclús la seva coloració, encara que no per la forma, aquesta peça es pot relacionar amb urna 1 de La Montalbana (Ares del Maestrat, Castelló), la qual ha estat datada molt a finals del segle

19. M. PELLICER, *Las primitivas cerámicas a torno pintadas*, en *Archivo Español de Arqueología* 41, pág. 85, Madrid 1968.

20. E. CUADRADO, *Precedentes y prototipos de la fibula anular hispánica*, en *Trabajos de Prehistoria del Seminario de Historia Primitiva del Hombre VIII*, pág. 57, Madrid 1963.

21. D. FLETCHER VALLS, *La Solivella...*, esmentat, nota 10, pág. 57.

22. J. PADRO PARCERISA, *A propósito del escarabeo de la Solivella (Alcalá de Xivert, Castellón) y de otras piezas egipcias de la zona del Bajo Ebro*, en *Cuadernos de Prehistoria y Arqueología Castellonense* 1, págs. 71-78. Castellón 1974.

23. M. ALMAGRO GORBEA, *El Pic dels Corbs de Sagunto y los Campos de Urnas del Noreste de la península Ibérica*, en *Saguntum* 12, pág. 127. Valencia, 1977.

24. O. ARTEAGA, M.R. SERNA, *Las primeras fases del poblado de Los Saladares (Orihuela, Alicante). Una contribución al estudio del Bronce Final, en la Península Ibérica (Estudio Crítico)*, en *Ampurias* 41-42, pág. 113, Barcelona 1979-1980.

25. E. SANMARTI, J. BARBERA, F. COSTA, P. GARCIA, *Les troballes funeràries d'època ibèrica arcaica de la Granja Soley (Sta. Perpètua de Mogoda, Vallés Occ., Barcelona)*, en *Ampurias* 44, pág. 86, Barcelona 1982.

26. J. BARBERA, E. SANMARTI, *Excavaciones al poblado ibèric de La Penya del Moro de Sant Just Desvern (Barcelonès). Campanyes 1974-1975 i 1977-1981*, en *Monografies Arqueològiques* 1. Diputació de Barcelona, 1982.

VI²⁷. Per la seva forma marcadament ovoide se la pot relacionar amb algunes altres urnes, no d'orelletes, de La Solivella, tal com és el cas de la corresponent al enterrament 16. També l'urna 3, té els seus paral·lels més propers a algunes urnes de La Solivella.

Així, doncs, la cronologia relativa que creiem pugui atribuir-se a aquestes urnes de la necròpolis del baixador d'Alcossebre, seria la de segona meitat del segle VI als seus moments finals, ja que es poden relacionar cronològicament amb l'important poblament de l'Horitzó Ibèric Antic a la regió septentrional de Castelló des del pla de Vinaròs-Benicarló fins als estreps meridionals de la Serra d'Irta, on s'ha pogut constatar l'existència de jaciments com els del Puig de La Misericòrdia, Puig de La Nau, El Palau i Els Barrancs, els materials dels quals poden datar-se entre el 550 i el 500 a.n.E.

El conjunt del dipòsit funerari té els seus paral·lels a la propera necròpolis de La Solivella, així com d'El Boveral de Benicarló, Mianes de Santa Barbara, Mas de Mussols de Tortosa, i també la necròpolis d'El Puig de la Nau de Benicarló. En tots aquests jaciments trobem les cadenetes de bronze acabades en boles, o amb fil de bronze recobrint una barreta. Tenim també la sèrie de tres anelles, que es troben a les necròpolis i que en una de les fotografies veiem que estan enganxades a una placa de bronze. Els collars acabats en boles els trobem al Puig de la Nau; per un altre part el collaret que té torçades les puntes, en tenim paral·lels a Els Espleters de La Salzedella. Respecte a les polseres, les peces mes semblants les tenim a La Solivella i El Puig de La Misericòrdia de Vinaròs. Malauradament aquestes peces tenen una extensió geogràfica i cronològica prou amples. La fibula anular la podem paralelitzar amb l'enterrament 12 de la necròpolis d'El Puig de la Nau.

Respecte a la figura zoomorfa de l'ocell, tenim les troballes del Bovalar²⁸, Mianes²⁹ i Torre de Foios de Lluçena.

CONCLUSIONS

Així, a manera de cloenda, volem subratllar doncs, que l'error mantingut tant de temps per molts erudits i arqueòlegs de relacionar la mal anomenada necròpolis d'El Tossalet d'Alcossebre amb el poblat del mateix nom, ha sigut degut a confusions bibliogràfiques, ja que aquest darrer jaciment es troba massa lluny de la necròpolis apareguda a l'any 1864 dins de la partida anomenada La Palaba, molt a prop del baixador d'Alcossebre. Per tant, no hi ha cap connexió poblat-necròpolis entre ambdòs llocs.

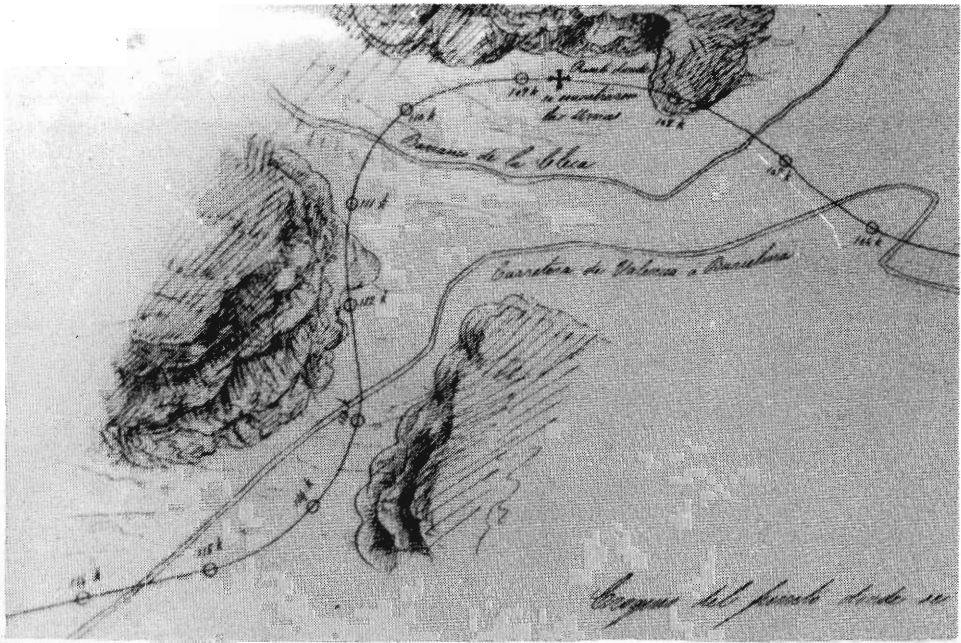
Donada l'aproximitat del esmentat camp d'urnes trobat al fer els treballs de la via fèrria, amb el baixador d'Alcossebre, propossem que aital jaciment sigui d'ara endavant anomenat com Baixador d'Alcossebre. El fet de haver trobat els dibuixos originals d'època i donats a conèixer en aquest treball, i amb una referència quasi exacta del lloc de les troballes, esborra qualsevol dubte al respecte.

Per acabar, el fet de tindre la sort d'haver localitzat tres urnes i restes del aixovar provinent del susdit jaciment, ens ha permès poguer datar aitals materials com pertanyents al horitzó ibèric antic avançat, o sigui als voltants de finals del segle VI o just al canvi de centúria, 530-500 a.n.E.

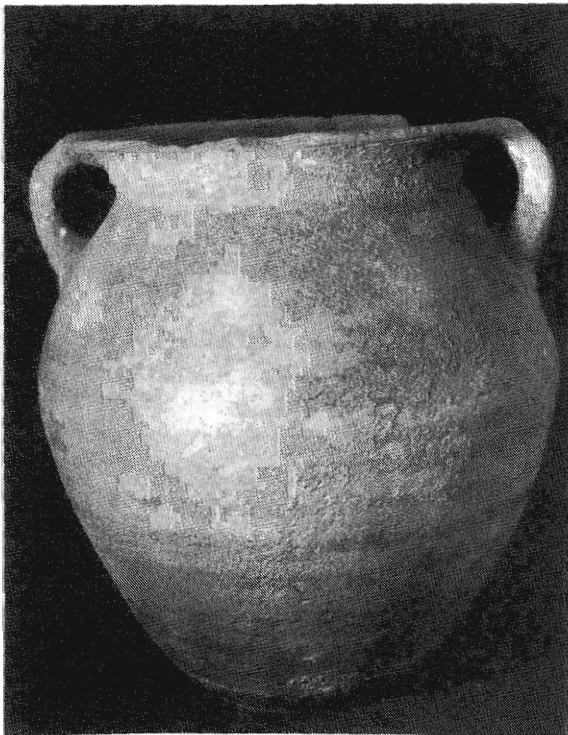
27. GONZALEZ PRATS, A. *El Campo de Urnas de La Montalbana*, en *Archivo de Prehistoria Levantina* XIV, pág. 122, Valencia 1975.

28. F. ESTEVE GALVEZ, *La necròpolis ibèrica...*, esmentat, pág. 136; J. MALUQUER, *Catalunya...*, esmentat, pág. 148.

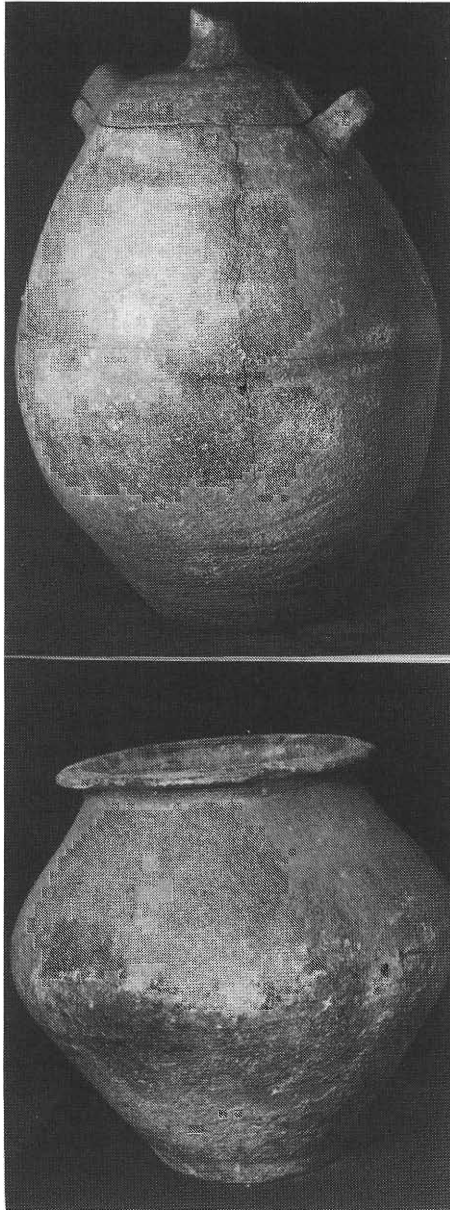
29. J. MALUQUER DE MOTES, J. NICOLAU, *Catalunya: Baix Ebre*, pág. 148, fig. 11, Barcelona 1987.

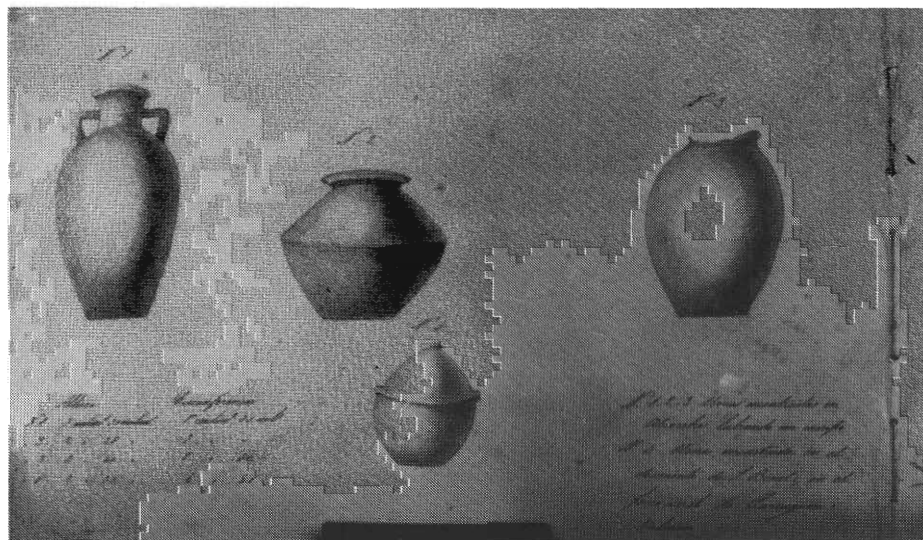
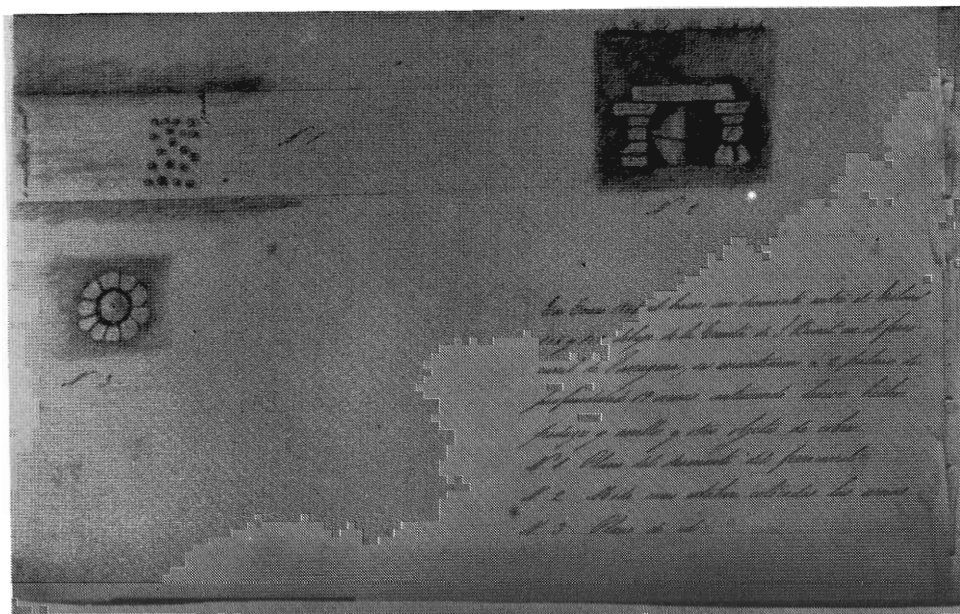
Làmina I. Vista parcial del croquis d'emplaçament de la necròpolis, dibuixata l'any 1864, i dipositat al SIAM (Foto P. Mercé).

Urna 1 del Baixador d'Alcossebre (Foto, P. Mercé)

Làmina II. Urnes 2 i 3 del Baixador d'Alcossebre. (Foto P. Mercé)

Làmina III. Dibuixos originals de l'any 1864 de les troballes d'Alcossebre, dipositats al SIAM.

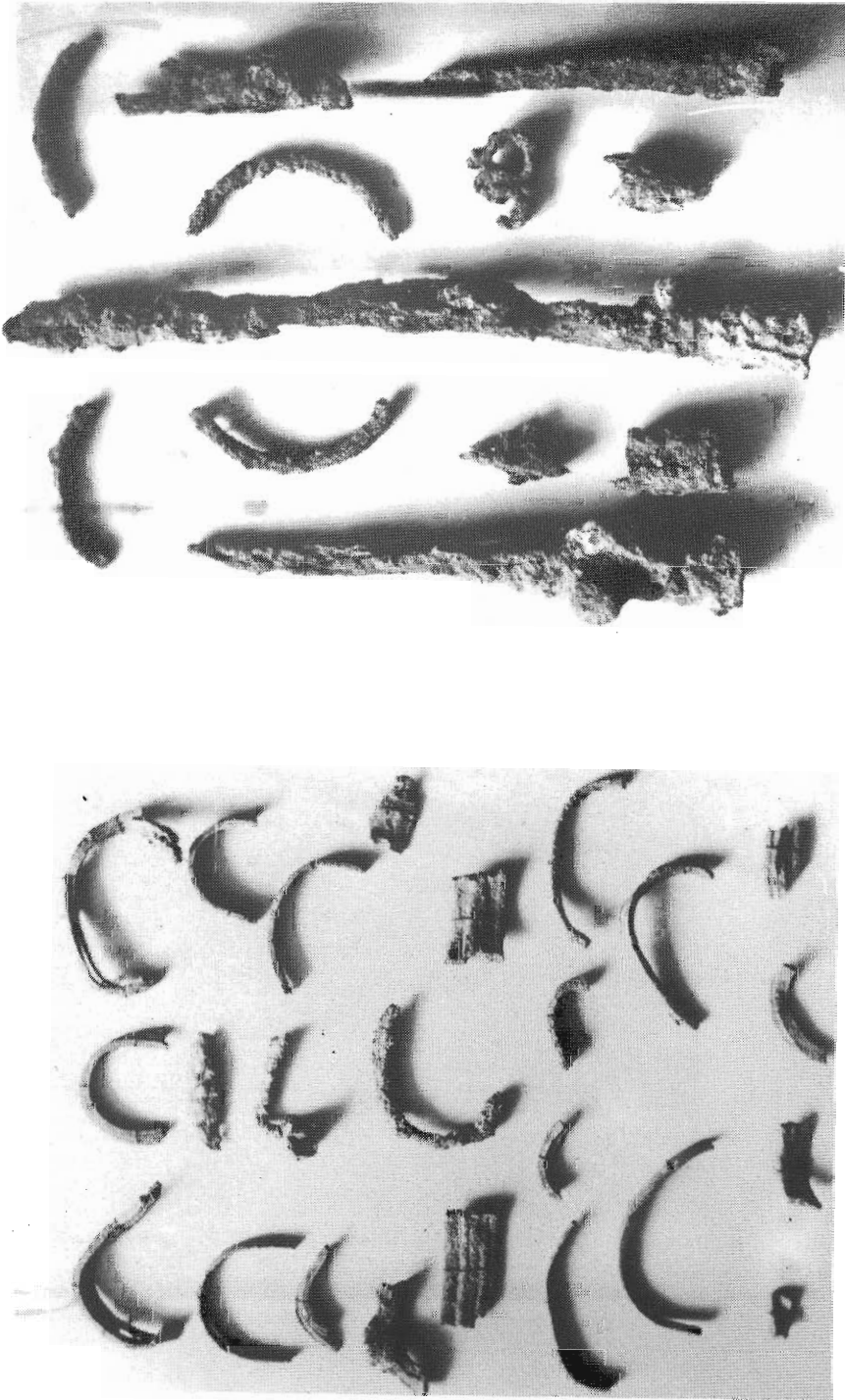
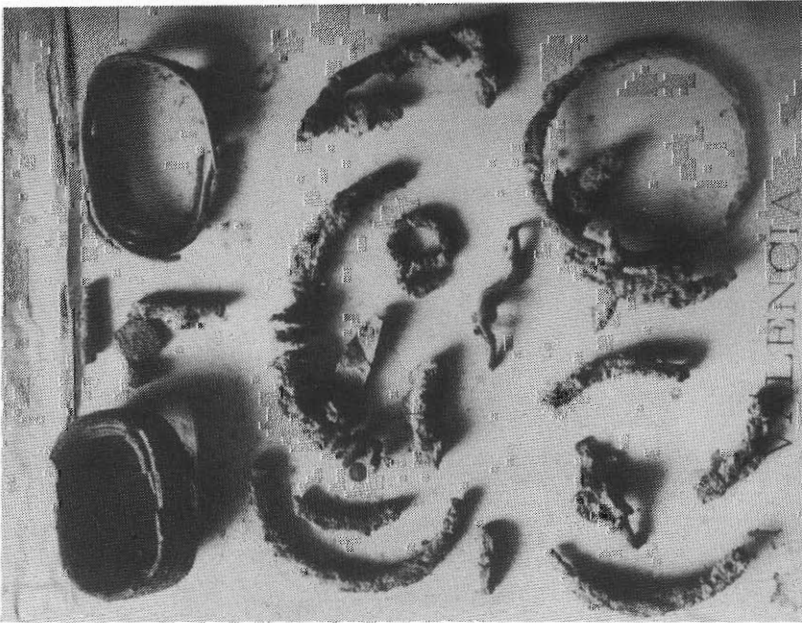
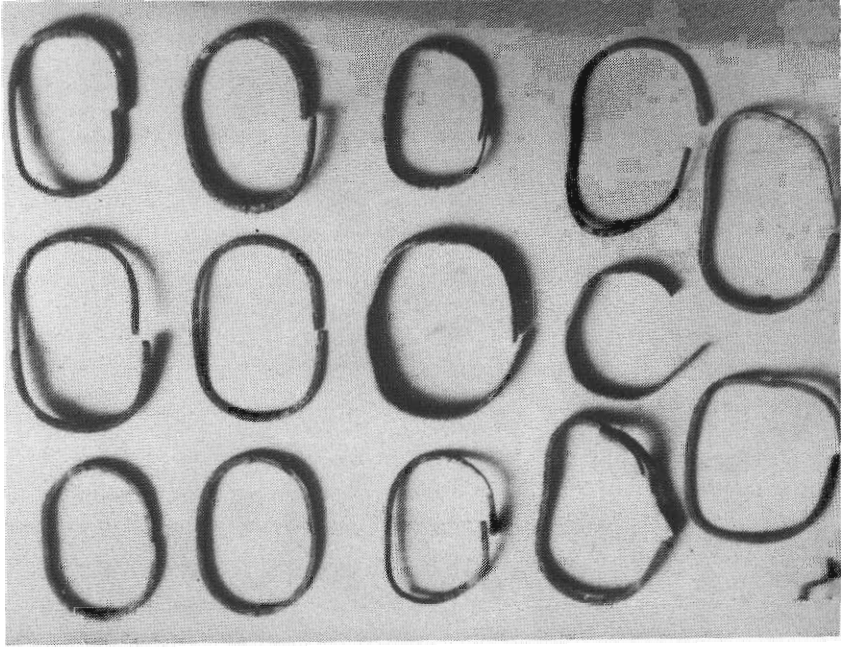
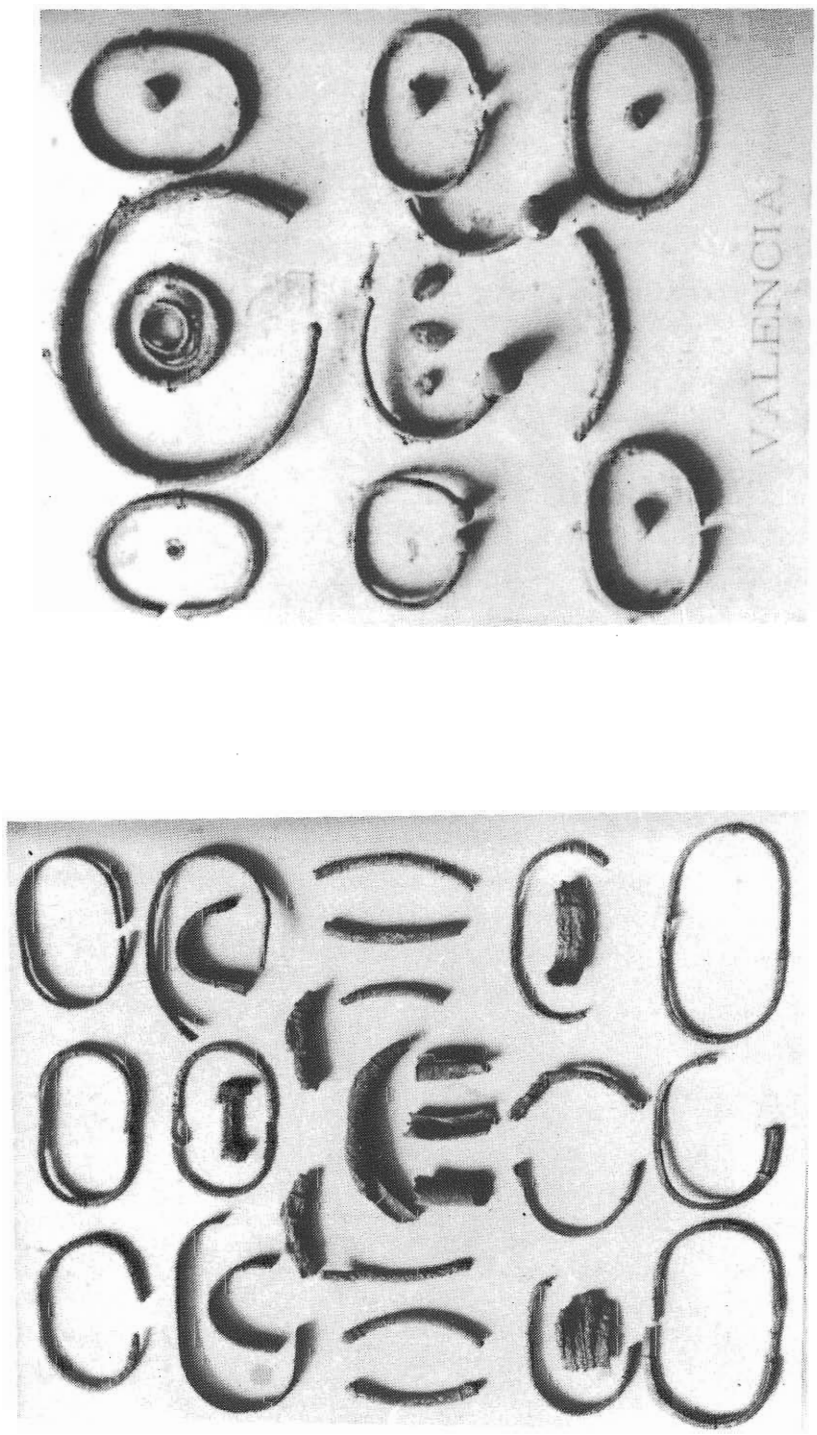

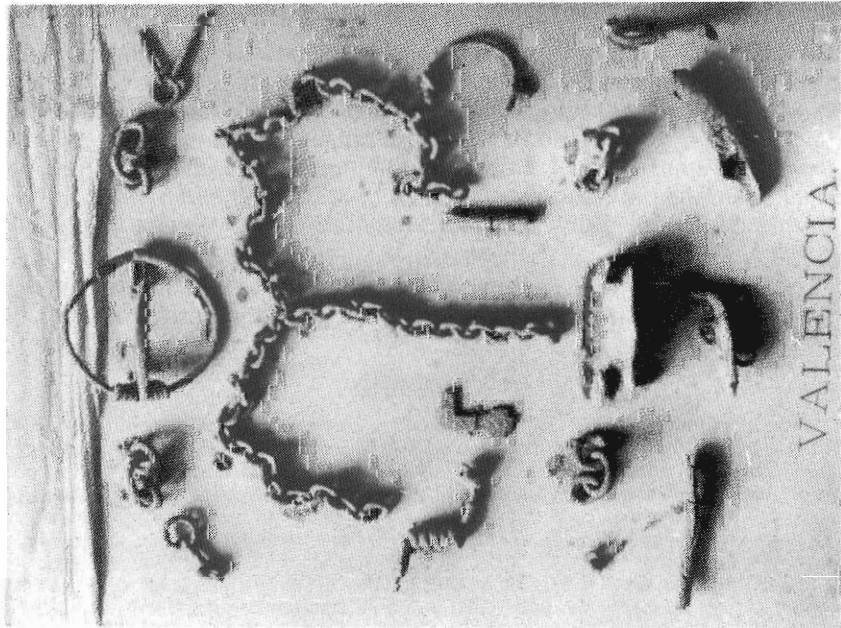
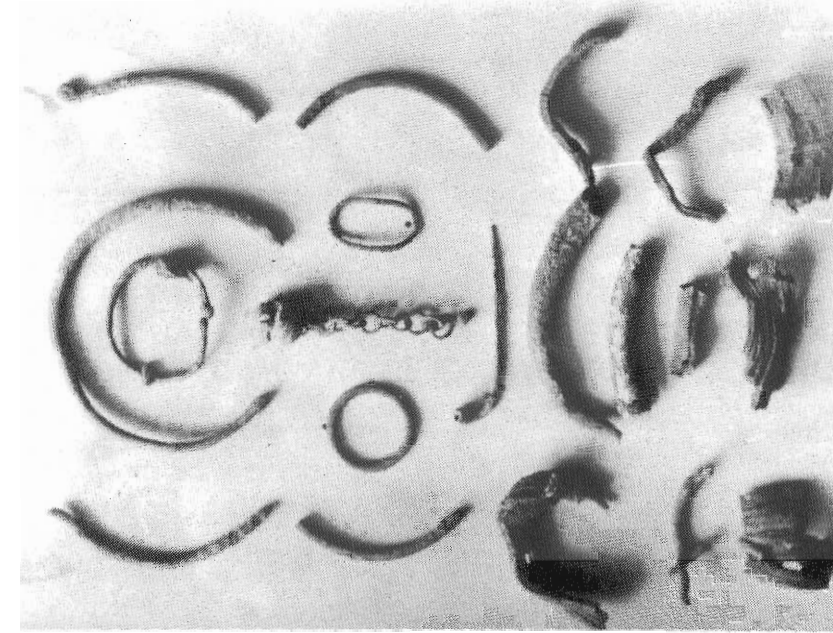
Lámina IV. Fotografies d'època del aixovar metàl·lic dipositat al SIAM.

Làmina V. Fotografies d'època del aixovar metàl·lic dipositat al SIAM.

Làmina VI. Fotografies d'època del aixovar metàl·lic dipositat al SIAM.

Làmina VII. Fotografies d'època del aixovar metàl·lic dipositat al SIAM.

